

IN HET BEWUSTZIJN VAN DE BINNENVETTER

Verhalen van Jamal Ouariachi

Wanneer schrijvers met een verhalenbundel op de proppen komen, moeten ze vaak uitleggen waarom ze geen roman hebben geschreven. Dat is voor een deel de schuld van de literaire journalisten, die zulke bundels nog vaak als een rareiteit beschouwen. Ten onrechte: Arnon Grunberg schreef in 2013 *Apocalyps*, met *Halleluja* publiceerde Annelies Verbeke in 2017 haar derde verhalenbundel, in 2016 won Frederik Willem Daem de Debuutprijs met *Zelfs de vogels vallen* en de ECI Literatuurprijs ging dat jaar naar *Rivieren* van Martin Michael Driessen.

Toch besluit Jamal Ouariachi zijn bundel korte verhalen *Herinneringen in aluminiumfolie*, zijn eerste boek na de veelgeprezen roman *Een bonger* (2015), met een vlammend nawoord over het korte verhaal in de Nederlandse letteren. Ouariachi is daarin hard voor zijn collega's. Het is niet de schuld van de lezer dat korte verhalen zo impopulair zijn, maar van de schrijver, klinkt het. Veel auteurs schrijven verhalen in opdracht, voor weinig geld. Daarom weigeren ze zich in te zetten of plukken ze gemakkelijks halve een paar pagina's uit de roman die ze aan het schrijven zijn. Romans worden daarentegen uit "innerlijke noodzaak" geschreven. Het credo van Ouariachi luidt als volgt:

Ik pleit ervoor dat de schrijvers de lezer weer geven wat hem of haar toekomt. Gewoon een goed verhaal. Ambachtelijk opgeschreven. Artistiek fascinerend. Experimenteel voor mijn part. Maar wel met feiten, details, actie, zintuiglijke indrukken, boeiende overpeinzingen. Niet dat verkrampte reductionisme waar je mensen mee wegjaagt. Niet dat kijk-mij-eens-diepzinnig-bijna-niks-zeggen. (...)

Het laatste deel van het betoog oogt plots opvallend nederig: "Want wat bak ik er zelf eigenlijk van, als verhalenschrijver? Daar kan ik onmogelijk zelf over oordelen en dat is geen valse bescheidenheid." Doet Ouariachi het beter dan zijn collega's? Het lukt hem in zijn bundel helaas maar een paar keer.

Herinneringen in aluminiumfolie telt tien verhalen, waarvan er twee speciaal voor deze bundel werden geschreven. Alle andere verhalen verschenen eerder in literaire tijdschriften, magazines en verzamelbundels.

Het experiment is nooit veraf in *Herinneringen in aluminiumfolie*. Met de taal bijvoorbeeld: in 'Zopor' (2011) gebruikt Ouariachi heel wat woorden die niet bestaan, zoals *woppie*, *moloda*, *glons*, *korfde*, enzovoort. Ze staan het verhaal over een tandartsbezoek van iemand die geestverruimende middelen neemt niet in de weg, maar meer dan een vingeroefening is dit verhaal niet. De nadruk in 'Zopor' ligt te sterk op het taalexperiment. Het verhaal zelf, waarin de gebruiker tijdens (en na) een tandartsbezoek zijn misstappen overdenkt en tot het inzicht komt dat hij zijn gevoelens te lang heeft verdoofd en afgestompt door naar een andere, zelf gecreëerde wereld te vluchten, blijft daardoor aan de vlakke kant.

In 'Minder niets meer', ook uit 2011, poogt een man zijn overspelige gedrag te verklaren zonder zijn fouten toe te geven – we volgen zijn bewustzijn. Om zijn wilskracht te testen wandelt de hoofdpersoon, een "knijper van zielen", met zeshonderd euro enkele van zijn favoriete winkels binnen. Slaagt hij erin om niets te kopen? Via dat experiment en door te reflecteren over zijn wangedrag probeert hij zijn gedrag op psychologische wijze te verklaren. De teleurstellende conclusie van zijn denkproces luidt: "Nee, wat er werkelijk mis met hem is, is zijn buigzame empathie voor de wensen van het moment. (...) Het is die kameleontische karaktertrek waardoor hij twee vrouwen tegelijkertijd meende te kunnen beminnen." Na zo'n lange opbouw verwacht je als lezer een inzicht dat dieper graaft, in plaats van te blijven steken in huis-, tuin- en keukenspsychologie.

De auteur plaatst zijn personages graag in een artificiële setting, om af te wachten hoe ze op bepaalde situaties reageren. Dat doet hij bijvoorbeeld in 'Keuze', over een stel (A en B) dat op therapeutisch advies een "Onbewoond Eiland Strandvakantie" boekt. Ze simuleren een schipbreuk en door

alleen op de natuur en op elkaar aangewezen te zijn, zouden ze elkaar moeten terugvinden: “In onze maatschappij hebben we te veel keuzemogelijkheden. Als je terugkeert naar de natuur, leer je weer beseffen waar het werkelijk om gaat. Er is maar één wezenlijke keuze: die tussen leven en dood.”

De natuur van het onbewoonde eiland doet A, die zijn werkproblemen mee naar huis neemt, heropenen. B, lijdt in haar professionele leven aan keuzestress en lijkt die handicap ook mee te nemen naar haar relatie. Wanneer zich een onverwachte situatie voordoet op het eiland, moet B een keuze maken. Dat is op zich geen slecht uitgangspunt, maar het verhaal mist een verdiepend element. De personages, de situatie waarin ze verzeilen en de keuzes die ze maken, blijven allemaal nogal stereotiep. Het begin van het verhaal volgen we overigens door de ogen van een insect – een perspectiefwisseling die interessant lijkt, maar hier weinig toevoegt.

Veel personages in *Herinneringen in aluminiumfolie* zijn binnenvetters. De verhalen spelen zich voor een groot deel in hun bewustzijn af, terwijl eerlijke gesprekken juist heel wat misverstanden of ronduit wrede gebeurtenissen zouden kunnen vermijden. Dat idee komt het meest tot uiting in ‘Come Together’, waarin een man een vrouw die deelnemen aan een datingprogramma er heel andere ideeën over de liefde op na lijken te houden. Hun ware intenties houden ze voor zichzelf.

De grote stad is een alomtegenwoordig decor. Soms speelt die stad zelfs een expliciete rol, bijvoorbeeld in ‘De brug’, dat over stadsontwikkeling gaat, of in ‘De Toeristenslager’, over de *pretparkisering* en de verzadiging van Amsterdam door toeristen. Dat laatste, naar horror neigende verhaal wordt knap verteld vanuit het oogpunt van de toeristen zelf. Hier staat de verteltechniek wél in functie van het verhaal.

De twee beste verhalen van de bundel, ‘De Moslim Sportvisser Club’ en ‘Sabotage’, schreef Ouariachi in 2016, speciaal voor deze bundel. In dat eerste verhaal vinden een paar moslims tijdens een uitje met de vissersclub het lijk van een vrouw – een

Ouariachi plaatst zijn personages graag in een artificiële setting, om af te wachten hoe ze op bepaalde situaties reageren

mooie persiflage op het bekende verhaal ‘So Much Water So Close to Home’ van Raymond Carver. Moeten de moslims de strenge regels volgen die de Koran hun oplegt? (Een vrome moslimman geeft een vrouw geen hand, maar wat met een dode vrouw? Is het wel haram om naar een lijk te kijken?) Of is het beter om gewoon als mens te handelen?

In ‘Sabotage’ volgen we een uit de hand gelopen ruzie tussen twee broers. De opzet doet wat denken aan ‘Pierre en Adèle’, het derde en beste verhaal van Driessens’ bekroonde bundel *Rivieren*. We volgen het verhaal vanuit het oogpunt van Mina, de vrouw van de knecht van een van de broers. Voor de goede orde op het landgoed verzwijgt ze veel van wat ze ziet, hoort en beleeft. Mina is een complex personage van vlees en bloed: ze doorziet dat haar man kansen op een beter leven laat liggen, maar weigert hem af te vallen. Ze ondergaat zelf de ergste vernedering om zich uit het moeras te trekken. De fysiek zwakkere vrouw wordt zo de meerdere van haar man in dit artistiek fascinerende verhaal dat zich afspeelt in een ongedefinieerde tijd en ruimte.

Het korte verhaal nieuw leven inblazen doet Ouariachi niet met deze bundel. Daarvoor zijn de verhalen te wisselend en kwaliteitsmatig ontbreekt het *Herinneringen in aluminiumfolie* aan een echte rode draad. De recentste verhalen tonen dan weer dat Ouariachi het genre wel degelijk in de vingers heeft. Dat belooft voor een volgende bundel.

KEN LAMBEETS

JAMAL OUARIACHI, *Herinneringen in aluminiumfolie*, Querido, Amsterdam, 2017, 224 p.